

(/)

🏠 (/) > Besættelsen (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Krigere uden våben

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/martin-a-hansen-og-besaettelsen>)

Krigere uden våben

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 2798

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/krigere-uden-vaaben>) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/krigere-uden-vaaben)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/krigere-uden-vaaben](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/krigere-uden-vaaben)) **in**

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/krigere-uden-vaaben&title=>)

Klaus Larsen

KRIGERE UDEN VÅBEN. Lægerne og modstandskampen

Munksgaard, 2019.

318 s. Rigt ill. Pris 299.- kr.

Af Poul Ulrich Jensen

Den 27. december 1941 gik den nyuddannede læge Carl Johan Bruhn ombord i et engelsk bombefly, der skulle kaste ham ned på Sjælland for at oprette en dansk modstandsbevægelse. Faldskærmen svigtede, så han blev dræbt i faldet og dermed den første dansker, der satte livet til i modstandskampen. Men så langt fra den sidste, og netop læger var i forhold til deres antal mere end nogen anden profession involverede i illegale aktiviteter under den tyske besættelse. I 1943 drejede det sig om hver ottende ud af godt 3.400, og lægerne var de perfekte aktører i modstandsbevægelsen, for de disponerede over bil, benzin og kørselstilladelse, kunne behandle sårede sabotører, fordele illegale blade og havde telefon og ofte et landsdækkende netværk. Desuden tilhørte de en samfundsgruppe, der kunne yde en betydelig økonomisk støtte.

Klaus Larsen, journalist på Ugeskrift for Læger og forfatter til adskillige medicinhistoriske værker, skildrer i bogen "Krigere uden våben" lægernes indsats i modstandsbevægelsen. Mange havde det i den første tid efter den 9. april 1940 formentlig som Vejlelægen Inger Bredahl Glud, der varetog sin praksis men følte sig forbitret og handlingslammet og samtidig spekulerede over, hvad der kunne gøres. Der skulle dog gå et par år, inden tiden var inde til at aktivere et lægenetværk. Det kom så småt i gang, da reservekirurg Erik Husfeldt i foråret 1942 gik til indenrigsminister Knud Kristensen med en henvendelse underskrevet af 436 københavnske hospitalslæger, der protesterede mod samarbejdspolitikens eftergivenhed overfor tyske krav. Husfeldt blev, ligesom kollegerne Mogens Fog og Ole Chievitz, senere en central figur, da modstandsbevægelsen dannede Danmarks Frihedsråd i september 1943.

Da havde augustoprøret kort forinden markeret det endelige vendepunkt i samarbejdspolitikken med besættelsesmagten. Den folkelige opstand blev mødt med opløsningen af det danske forsvar, udgangsforbud, henrettelser og undtagelsestilstand, og situationen tilspidsede sig yderligere, da jagten på de danske jøder gik ind natten mellem den 1. og 2. oktober. Den danske redningsaktion betød, at de fleste undgik at blive deporterede til tyske koncentrationslejre, og her fik hospitalerne og deres personale en central rolle med at skjule de undslupne, til der var mulighed for at komme videre til Sverige. Modstandskampen var samtidig ved at bevæge sig ind i en mere blodig fase med sabotage, stikkerlikvideringer og væbnede aktioner, der kostede medlemmer af besættelsesmagten livet. Her stod lægerne i et moralsk dilemma, for de fleste anså drab for uforeneligt med det lægeløfte, de havde afgivet. Det kunne dog være svært at undgå, efterhånden som modstandsbevægelsens aktiviteter og den tyske gengældelse eskalerede i 1944.

Den 15. juni blev en medicinstuderende, der var medlem af den berygtede Petergruppe, der udførte talrige terrorhandlinger for besættelsesmagten, likvideret af modstandsfolk på Sankt Hans Torv i København. Den tyske gengældelse kom tre dage senere, da lægeforeningens domicil, Domus Medica, blev udsat for et bombeattentat, udført af Petergruppen. Huset udbrændte sammen med Medicinsk Selskabs omfattende bibliotek, Lægeforeningens arkiv, og kostbare antikviteter og kunstskatte. En hurtig evakuering af bygningen betød, at ingen menneskeliv gik tabt, men lægerne stod højt på dødslisten, når en stikkerlikvidering skulle hævnes med clearingmord. Dem blev der udført ca. 100 af, og 10 af ofrene var læger. Det var ofte chefen for det tyske sikkerhedspoliti i Danmark, Otto Bovensiepen, der stod bag planlægningen, og i mange tilfælde Petergruppen, der udførte drabene. Den 20. februar 1945 trængte væbnede mænd ind i lægeboligerne på Kløvervej i Odense, og fire yngre læger blev likvideret. Den 26. marts var gruppen igen i aktion, og denne gang gjaldt det Vejle, hvor ofrene var sygehusets to overlæger.

Det blev de sidste nazistiske drab på danske læger. Terrorhandlingerne havde ikke skabt den forventede frygt og afmagt men vrede og afsky. Samtidig var besættelsesmagten ved at indse, at der ville blive stærkt brug for lægernes velvilje, for et stadig stigende antal civile tyske flygtninge strømmede ind, efterhånden som det tredje riges front mod øst kollapsede under de russiske styrkers hurtige fremrykning. Tyske skibe ankom dagligt til de danske havne med fortrinsvis kvinder, børn og gamle. Det blev i krigens sidste måneder til omkring 250.000, og de fleste var dårligt ernærede og led af smitsomme sygdomme, der krævede hurtig behandling. Hermed stod de danske læger over for et nyt dilemma. De var under pres fra tysk side, der krævede, at Lægeforeningen tog ansvar for de tyske flygtninge, og set fra et humanitært synspunkt var der helt tydeligt tale om mennesker i nød. På den anden side havde de fem besættelsesår skabt et had til alt tysk i civilbefolkningen og ikke mindst blandt lægerne, der havde været særligt udsatte for bølgen af clearingmord. Lægeforeningen mente således ikke at kunne medvirke til organiseringen af nogen form for lægehjælp til tyske flygtninge. Den blev dog alligevel ydet i et vist omfang, men under alle omstændigheder var dødeligheden høj i de overbefolkede lejre.

Et af tyskernes vigtigste pressionsmidler i forsøget på at opnå lægehjælp til flygtningene var truslen om at annullere aftalen om hjemsendelse af danskere fra tyske koncentrationslejre. Her i blandt var 14 læger, der i et vist omfang fik mulighed for lindre deres medfangers lidelser, selv om det skete under særdeles primitive forhold. To af dem døde under fangenskab, og blandt de hjemvendte var nogle mærket for resten af livet. Som lægen Paul Thygesen beskrev det, troede de, at en ny tilværelse ville sætte ind med glæde over det genvundne liv. Men dage, uger og måneder gled bort med, hvad der efter de voldsomme oplevelser syntes betydningsløse overfladiske ting. Nogle læger havde under 2. verdenskrig været på nazisternes side og i de mest alvorlige tilfælde gjort aktiv tjeneste i værnemagten eller Waffen-SS. I alt blev 13 idømt fængselsstraf, da regnskabet skulle gøres op efter befrielsen.

Stemningen i befolkningen var stærkt uforsonlig over for de danskere, der havde medvirket til nazisternes terror og drab, og der var stor opbakning til beslutningen om en genindførelse af dødsstraffen, da retsopgøret gik i gang. Det blev politiet, der fik ansvaret for udførelsen af henrettelserne, der skulle ske ved skydning og også krævede en læges tilstedeværelse. Denne skulle anbringe et sigtemærke over hjertet på den dømte og efter henrettelsen konstatere dødens indtræden – en opgave, der mildest talt ikke var rift om. Det faldt i 13 lægers lod at medvirke ved de i alt 46 henrettelser.

Lægerne havde i det hele taget stået i adskillige dilemmaer, hvor det løfte, der efter eksamen blev afgivet om at anvende kundskaberne til medmenneskers gavn, kunne have svært ved at harmonere med besættelsestidens barske virkelighed. Alligevel gik en stor del af dem aktivt ind i modstandskampen, og Ekstra Bladet bragte i august 1945 en hyldest til hele standen for deres indsats. I Ugeskrift for Læger skrev redaktøren efterfølgende, at man ikke havde gjort andet og mere end så mange andre pligtopfyldende borgere. Det var dog, som Klaus Larsens fremragende bog om lægerne og modstandskampen dokumenterer, en alt for beskeden vurdering. Mange personlige historier er kædet sammen med den generelle beskrivelse af det besatte Danmark, og fremstillingen er flot illustreret med et stort billedmateriale og en liste over de centrale aktører, både læger og medicinstuderende. En tidslinje forrest i bogen giver en god oversigt over de vigtigste begivenheder, også selv om der er en enkelt "smutter", hvor Tysklands invasion i Polen og England og Frankrigs krigserklæring er placeret under året 1938. Besættelsestiden er jo ikke just noget underbelyst emne men bliver her behandlet fra en ny vinkel. Bogen kan varmt anbefales.

[Historie-online.dk, den 14. oktober 2019]